

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Павлович Ю.Р.

магістрантка;

Кульчицький І.М.

доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

КВАНТИТАТИВНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДЮСТИЛЮ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАнь ПІВНІЧНОГО ЦИКЛУ ДЖ. ЛОНДОНА)

Сучасні лінгвістичні пошуки характеризуються поєднанням різних методів та методик досліджень, комплексними підходами до вивчення мовних явищ, залученням досягнень різних наук, використанням нових технічних та інформаційних можливостей. Ця тенденція розповсюджується на вивчення різних рівнів організації мовної структури, проблем лінгвостилістики, жанрології, перекладознавства, компаративістики, в тому числі і особливостей ідіюстилю художніх творів.

Численні теоретичні розвідки свідчать, що основою для авторського стилю є текст. Саме текст, на думку М. Бахтіна, становить першооснову лінгвістичних, філологічних і літературознавчих дисциплін і взагалі всього гуманітарно-філологічного мислення [1, с. 473]. Компоненти тексту включають одиниці всіх рівнів мови. Найбільш значущою одиницею є слово, мінімальна змістова одиниця мови, що вільно відтворюється в мові й служить для побудови висловлювань (речень) [3, с. 166]. Стильовий аналіз текстів свідчить, що тексти відрізняються одиницями всіх рівнів мови, але стилерозрізнявальний потенціал цих одиниць різний: найменший на фонетичному рівні, найбільший – на лексичному та синтаксичному [2]. Саме тому лексичні одиниці тексту (слова) є об'єктом нашого дослідження.

Мета даного дослідження – з'ясувати особливості частиномовного слововживання із застосуванням квантитативних методів в оповіданнях

Дж. Лондона північного циклу та обґрунтувати методику встановлення однорідності/неоднорідності ідіостилю вибірки за розподілом частот лексико-граматичних класів слів.

Першим етапом нашого дослідження стала побудова дослідницького корпусу, до якого увійшли 11 оповідань [5]. Наступним кроком було морфологічне маркування корпусу (застосовано класичний поділ слів на частини мови), далі для кожної частини мови автоматично (за допомогою спеціально написаної програми) визначено її частотність у тексті. Результати обчислень наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Вживання частин мови в північних оповіданнях Дж. Лондона

Твір	Іменник	Прикметник	Дієслово	Прислівник	Разом	Слововживань у творі
Negore, The Coward	914	302	852	332	2400	4382
The White Silence	845	303	706	211	2065	3733
To the Man on the Trail	746	271	571	175	1763	3139
The Law of Life	570	243	592	221	1626	2836
The White Man's Way	1150	441	1079	356	3026	5225
When God laughs	659	236	597	282	1774	3130
The wife of a king	1281	341	796	363	2781	4834
The wisdom of the trail	646	212	593	223	1674	2988
The Son of the Wolf	1395	410	1191	415	3411	6114
The Story of Keesh	624	230	662	227	1743	3147
The Sickness of Lone Chief	760	336	676	257	2029	3632
Разом	9590	3325	8315	3062	24292	43160

Наступний крок дослідження – перевірка обсягу вибірки. Для визначення «надійності» обсягу вибірки («число прикладів», тобто кількість) використовуємо формулу так званої похибки вибірки.

У лінгвістиці прийнято вважати, що ця величина не повинна перевищувати 33% [4, с. 56-57] при довірливій імовірності 95% (значущість $P=0,05$). Відносна похибка вибірки обчислюється за формулою:

$$\delta = \frac{Z_p}{\sqrt{N \cdot p}} \quad (1)$$

де Z_p – деяка постійна величина (константа), яка для 5-ти відсоткового рівня значущості дорівнює 1,96;

N – об'єм вибірки (в абсолютних величинах);

p – відносна частотність вживань одиниць аналізу (наприклад, іменників).

Прораховуємо відносну похибку для іменників, дієслів, прикметників і прислівників, оскільки вважаємо ці частини мови стилезначимими.

Загальний корпус отриманих нами лексичних одиниць складає 43 160 словоформ, з яких 9590 становлять іменники. Відповідно величина p складає 0,22. Відносна похибка вибірки 0,02 менша за критичну 0,33. Отже, можна допустити, що отримана кількість прикладів для іменників достатня для того, щоб ґрунтувати на них деякі висновки.

За формулою (1) розраховуємо відносну похибку вибірки для дієслів, загальна кількість яких становить 8315 лексичних одиниць. Відповідно частота вживання дієслів складає 0,19. Відносна похибка вибірки дорівнює 0,02, що є меншою за критичну.

Загальна кількість прикметників у вибірці становить 3325 одиниць. Відповідно частота вживання прикметників складає 0,08. Відносна похибка вибірки дорівнює 0,02 і є меншою за критичну.

Таким же чином обчислюємо відносну похибку для прислівників. У творах наявні 3062 прислівників. Відповідно частота вживання прислівників дорівнює 0,07. Відносна похибка вибірки становить 0,03, що є меншою за критичний показник.

Отже, результати обчислювань показують, що похибки для всіх лексико-граматичних класів слів не перевищують критичних величин. Тому висновки, зроблені на основі аналізу фактичного матеріалу, можна трактувати як достатньо достовірні.

За даними таблиці встановлено, що найчастотнішим показником характеризується іменник: 9590 словоформ, що складає 22,21% від загальної кількості лексичних одиниць. Другу позицію займає дієслово – 8315, що становить 19,27% від загальної кількості. Третє місце за

частотою вживання посідає прикметник – 3325, що складає 7,7% від загального показника. Відповідно останнє місце серед досліджуваних лексико-граматичних класів слів належить прислівникам – 3062, що становить 7,09% від загальної кількості лексичних одиниць.

Відсоткове співвідношення між частинами мови не є достатнім статистичним показником, оскільки, передусім, залишається невідомим, наскільки суттєво відрізняються частоти вживання досліджуваних частин мови у проаналізованих творах. Очевидно, що частота вживання іменників складає 22,21%, а дієслів – 19,27% від загальної кількості відібраних лексичних одиниць, але питання суттєвої різниці частоти вживання іменників та дієслів у досліджуваних творах залишається без чіткої відповіді. Для цього розглянемо гістограму на рис. 1.

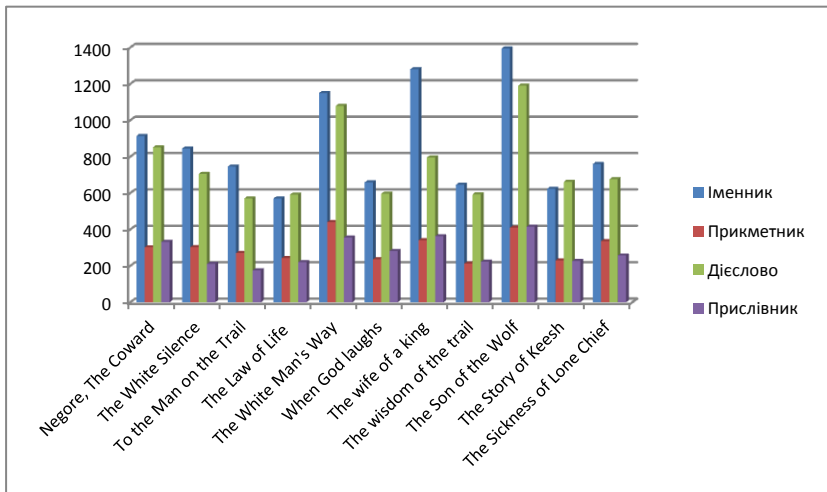

Рис. 1. Частота вживання частин мови в оповіданнях Дж. Лондона
Джерело: розроблено автором

Зіставивши результати гістограми 1 та таблиці 1, ми бачимо, що кожен з досліджуваних творів тяжіє до використання великої кількості іменників та дієслів. Можна стверджувати, що в більшості оповідань частота вживання іменників дещо переважає частоту вживання дієслів. Лише в одному творі – «The wife of a king» – різницю між вживанням іменників (26,50%) та дієслів (16,47%) можна вважати суттєвою. В трьох оповіданнях – «The Law of Life», «The Story of Keesh» та «The Sickness of

Lone Chief» спостерігається незначне переважання іменників над дієсловами. В усіх творах кількість прикметників та прислівників майже однакова, різниця складає не більше 2,18%.

Отже, проведені нами підрахунки показують, що в проаналізованих текстах Дж. Лондона суттєвої різниці в реалізації іменників та дієслів немає. Але у творах така різниця спостерігається. Порівняння результатів дослідження вживання частин мови у нашому корпусі засвідчує характерність номінального стилю для більшості оповідань і вербального стилю лише для окремих творів вибірки.

Проте визначення частоти вживання лексичних одиниць не є достатнім, адже в цьому випадку ми не знаємо, чи дійсно частота вживання частин мови у тих чи інших оповіданнях суттєво перевищує деяку теоретично очікувану величину. Тому для достовірного квантитативного аналізу даних, який зміг би довести однорідність ідіостилу північного циклу, слід використати критерій χ^2 , що буде здійснено в наших подальших дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1986. – 542 с.
2. Бойко Ю. П. Вживання підрядних речень у текстах різних функціональних стилів (на матеріалі англomовної прози та публіцистики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Бойко Ю. П. – Одеса, 2002. – 20 с.
3. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
4. Перебийніс В. С. Статистичні параметри стилів / В. С. Перебийніс. – Київ: Наук. думка, 1967. – 260 с.
5. London J. The complete short stories [Електронний ресурс] / London J. – Режим доступу: https://www.freeclassicebooks.com/jack_london.htm.